

Š T Ú D I E

MAJETKOVÉ SPORY ŠTAJERSKÝCH KLÁŠTOROV V ČASE UHORSKEJ SPRÁVY 1254 – 1260¹

JAKUB P A L K O

PALKO, Jakub. The property disputes of Styrian monasteries in the period of Hungarian administration, 1254–1260. *Historický časopis*, 2021, 69, 1, pp. 3–26, Bratislava.

The study is concerned with the problem of the Hungarian administration of the Duchy of Styria in the period 1254–1260. As a result of the almost complete absence of study of this theme in European historiography, the study has the basic aim of approaching this period of Central European history of the second half of the 13th century. The text of the study is based mainly on content analysis of surviving diplomatic and narrative sources from the Holy Roman Empire. The most notable result of the test is clarification of the relationship of representatives of the Hungarian administrative authorities in the Duchy of Styria with ecclesiastical institutions such as monasteries, and with the secular elite: aristocrats, officials.

Key words: Hungarian administration. Styria. Stephen Gutkeled. Stephen V. Monasteries. Officials.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2021.69.1.1>

Problematika uhorskej správy Štajerského vojvodstva v druhej polovici päťdesiatych rokov 13. storočia je dodnes otvorená novým výskumom a interpretáciami. Predložená štúdia si kladie za cieľ rekonštruovať, akým spôsobom bola realizovaná uhorská správa v Štajersku v rokoch 1254 – 1260, predovšetkým na základe opisu ich vzťahu k cirkevným inštitúciám (kláštorom, opátstvám), čomu bola málokedy v predchádzajúcich výskumoch venovaná pozornosť. Pri-

---

1 Text štúdie vznikol ako výstup projektu VEGA 1/0796/19 – *Uhorské kráľovstvo v listinných prameňoch 60. a 70. rokov 13. storočia s osobitným zreteľom na územie dnešného Slovenska* (2019 – 2022). Archívny výskum bol ďalej podporený Grantom mladých UK č. G-19-024-00 – *Diplomatické pramene k uhorsko-českým vzťahom v 60. rokoch 13. storočia* (2019). Oba projekty sú riešené v rámci Katedry slovenských dejín FiF UK v Bratislave.

márnym zámerom je poukázat' na majetkové súdne spory štajerských kláštorov a predstaviteľov svetskej šľachty a ministeriality a na úlohu zástupcov uhorskej administratívy vojvodstva v týchto konaniach.

Pri výskume sa možno opierať predovšetkým o listiny, ktoré sú v súčasnosti uložené hlavne v rakúskych a maďarských archívoch.² Prevažná časť z týchto dokumentov je dnes prístupná aj prostredníctvom edícií diplomatických prameňov rôznej kvality spracovania. Listiny v nich (predovšetkým v starších edíciách) nie sú často opatrené ani základným kritickým aparátom, absentujú v nich základné informácie o jednotlivých archiváliách (uloženie originálu, signatúra, hodnovernosť a ďalšie), čo je prípad hlavne starších uhorských edícií.³ Okrem nich sú to ďalej české⁴ a nemecké (ríšske)⁵ diplomatáre a registáre, prípadne

-
- 2 Z rakúskeho prostredia ide predovšetkým o *Österreichisches Staatsarchiv Wien, Haus- Hof- und Staatsarchiv*. Ide predovšetkým o viaceré fondy (ďalej f.) cirkevného charakteru, napr. *St. Paul, Benediktiner (1099 – 1499)* a ďalšie fondy kláštorov. Ďalej napr. *Oberösterreichisches Landesarchiv, f. Urkunden Spital am Pyhrn (1190 – 1798)* a kláštorne archívy *Stiftsarchiv Admont, f. Urkunden; Stiftsarchiv Rein, f. Urkunden (1129 – 1600)* a iné. Zdigitalizované kópie dokumentov z archívov krajín Uhorského kráľovstva sú prístupné prostredníctvom *Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár Budapest. Diplomataikai Levéltár/Diplomatikai Fényképgyűjtemény* (ďalej MNL OL DL/DF).
  - 3 Z edícií starších uhorských historikov je potrebné spomenúť prácu Georga Fejéra *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I – IX* (ďalej CDH). Ed. Georgius Fejér. Budae: 1829 – 1844. Okrem absencie kritického aparátu sa v transkribovaných jednotkách často vyskytujú chyby, nesprávne prepísané mená osôb, lokalít a podobne. Editor tiež často vynecháva veľké časti textu bez toho, aby na túto skutočnosť akýmkoľvek spôsobom upozornil. Ďalšou dôležitou edíciou je práca Gusztáva Wenzela *Codex diplomaticus Arpadianus continuatus I – XXII* (ďalej CDAC). Ed. Gusztav Wenzel. Pest: Eggenberger Ferdinánd Akademiai, 1860 – 1874. Pomerne kvalitný registár uhorských listín arpádovského obdobia bol zostavený Imrichom Szentpéterym v rokoch 1923 – 1930 pod názvom *Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica I/1 – I/3. Diplomata regum Hungariae ab anno MI usque ad annum MCCLXX complectens* (ďalej RA). Ed. Emericus Szentpétery. Budapest: Sumptibus Academiae litterarum Hungaricae, 1923 – 1930.
  - 4 Z českých diplomatárov je k dispozícii staršia edícia *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae III – V* (ďalej CDM). Ed. Antonín Boček. Brno; Olomouc: Ex typographia Aloysii Skarnitzl, 1841 – 1850. Kvalitatívne na oveľa vyššej úrovni sú však novšie zväzky českého diplomatára *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/2 – VI/1* (ďalej CDB). Ed. Jindřich Šebánek et al. Pragae: Sumptibus Academiae scientiarum Bohemoslovacaе, 1974 – 2006. Podobne je k dispozícii aj registár českých listín *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II (1253 – 1310)* (ďalej RBM). Ed. Josef Emler. Pragae: Sumptibus regiae scientiarum societatis Bohemiae, 1882, I 488 s. Výber diplomatických prameňov k dejinám uhorsko-českých vzťahov bol uverejnený v nekritickej edícii z druhej polovice 18. storočia *De specimine Diplomatarii Bohemico-Hungarici*. Ed. Gelasius Dobner. In *Momenta Historica Bohemiae II* (ďalej MHB). Pragae: Literis Johannis Josephi Clauser, Regii Typographii, 1768, s. 323 – 506.
  - 5 Z nemeckých vydání diplomatických prameňov sú pre spracovávané obdobie dôležité najmä dva zväzky série *Regesta Imperii: Regesta Imperii V/1* (ďalej RI). Ed. Johann Friedrich